

PENTRU CINE CERCETEAZĂ CEI CE CERCETEAZĂ TEATRUL?

WHOM DO THOSE WHO CARRY OUT THEATRE STUDIES RESEARCH FOR?

CĂLIN CIOBOTARI¹,doctor în teatru, lector universitar,
Universitatea Națională de Arte „George Enescu”, Iași, România

CZU 792:001.891

378.4.091.212

Studiul de față încearcă un posibil răspuns la întrebarea: pentru cine cercetează cei ce cercetează teatrul? Aparent, în mediul universitar, cele mai rezonabile răspunsuri sunt legate de subiecții asupra cărora se îndreaptă întreaga noastră preocupare: studenții! Sunt studenții parteneri în activitățile de cercetare ale profesorilor sau doar beneficiari ai cercetării? Sau și una, și alta?! Este cercetarea, în interiorul unei comunități academice, una „împreună cu” sau strict „pentru” studenții?! Studiul oferă și un exemplu de bune practici în ceea ce privește cercetarea deschisă.

Cuvinte-cheie: cercetare, teatru, Godot

The present study tries to elaborate a possible answer to the question: whom do those who carry out theatre studies research for? Apparently, in the academic environment, the most reasonable answers concern the subjects towards whom our entire concerns are directed: the students! Are the students partners in the professors' research activities or only beneficiaries of the research? Or both?! Is research, within an academic community, one 'together with' or strictly for the students?! The study offers also an example of good practice concerning open research.

Keywords: research, theatre, Godot

Introducere

În ultimii ani, tot mai frecvent, mi se impune o întrebare. Este neliniștitoare, semn pentru mine că este demnă de interes și își refuză ceea ce s-ar numi „răspunsul definitiv”. Aparent, această întrebare ține de ambiguitățile teritorii ale cercetării teatrale din mediul universitar, acolo unde, de la portar până la conducere, toată lumea pronunță cuvântul „cercetare” într-un mod ceremonios, cumva ritualic. De la cei mai umili asistenți, până la profesorii care traversează grav holurile, există un sentiment, mai vag sau mai pronunțat, al legăturilor dintre salariul lunar și sacrul cuvânt „cercetare”.

Desigur, o întrebare cel puțin la fel de neliniștitoare este și aceasta: Ce anume cercetează cei care cercetează teatrul? Așa cum se poate observa, simpla pronunțare a ei produce o stare de indispoziției, pentru că, nu-i așa?!, rostită într-un anumit mod, sună mai degrabă a acuză, decât a întrebare. Nu-mi propun să insist prea mult asupra ei; plec, totuși, de la premisa că, într-o măsură sau mai mică, ceva tot se cercetează în medii care, în definitiv, au scos importanți creatori de teatru români.

Cercetătorul teatral – un solitar?

Mă limitez la a analiza o întrebare mai puțin periculoasă, însă, cred, cel puțin la fel de interesantă: pentru cine cercetează cei ce cercetează teatrul? Aparent, în mediul universitar, cele mai rezonabile răspunsuri sunt legate de subiecții asupra cărora se îndreaptă întreaga noastră preocupare: studenții! Sunt studenții parteneri în activitățile de cercetare ale profesorilor sau doar beneficiari ai cercetării? Sau și una și alta?! Este cercetarea, în interiorul unei comunități academice, una „împreună cu” sau strict „pentru” studenții?!

Personal, am încetat să mai cred în dimensiunile solitare ale cercetării în teatru. Observ comportamentul acesta fixat încă la acei cercetători care asimilează teatrul filologiei și se comportă în cerceta-

1 Email: calinciobotari@yahoo.com

re nu ca „oameni de teatru”, ci strict ca „oameni de litere”. Două din cărțile mele de teatru, în care mă regăsesc foarte mult – *Regizorul și textul. Practici de lectură* [1] și *De la Shakespeare la Cehov. Hamlet în livada de vișini* [2] – s-au născut prioritar din pătimăse analize colective pe texte, în cadrul unor ore de seminar și curs, unde încetam să mă simt profesor și unde mă transformam, aproape fără să-mi dau seama, în moderator. Altfel spus, pentru mine, o întrebare, precum cea în discuție – pentru cine cercetează cei ce cercetează teatrul? – îi vizează pe studenți, nu ca receptori ai rezultatelor cercetării, ci ca practicieni ai cercetării. Indiferent că sunt studenți la „Regie”, „Actorie” sau „Teatologie”, cred că studenții noștri trebuie convinși că fac și ei muncă de cercetare, că sunt și ei, chiar dacă într-un mod mai puțin oficial, cercetători. Numai în felul acesta satisfacem cât de cât acel adagiu pe care îl invocăm, destul de ipocrit, de câte ori avem ocazia: „Nu se știe cine dă și cine primește!”.

Un exemplu de bune practici în cercetarea deschisă

Astfel de reflecții au devenit tot mai intensive în toamna anului 2018, când studenții de la Secția Actorie-păpuși, anul III, clasa profesorului Ciprian Huțanu, Facultatea de Teatru Iași, au prezentat spectacolul-examen *Godot*, asimilat, totodată, și examenului lor de licență. Non-verbal, insistând pe abilități de mânuire, dar și pe identificarea unor noi modalități de investigare spectacologică, cu propunerea unor formule curajoase de lectură a textului clasic, produsul rezultat ne-a luat prin surprindere: ni se arăta deopotrivă ca spectacol finit și ca șantier deschis, în care, superbe și discrete, subzistau urmele „excavărilor” de pe parcursul a mai bine de un an de repetiții. La aplauzele de la premieră, am privit sala-studio și m-am ales cu un straniu gust de amărăciune, pe care mi l-am explicat mai târziu: eram doar noi, profesori și studenți ai Facultății de Teatru. Lipsa Celălalt! „Străinul”, cel-din-afară... Un păgubos „pentru sine” amprenta efortul de cercetare al studenților și profesorului lor care ni-l arătaseră pe *Godot*.

Așa s-a născut un proiect al Școlii Doctorale de Teatru din Iași, pe care l-am propus și pe care îl coordonez, proiect care se numește chiar așa: „Pentru cine cercetează cei ce cercetează teatrul?”. Miza lui este tocmai Celălalt, un Celălalt care, însă, își depășește condiția de simplu spectator. În altă ordine de idei, spectacolul/cercetarea capătă un caracter public, expusă fiind unui grup țintă. Ora de vizionare este urmată apoi de o altă oră de discuții pe marginea a ceea ce s-a vizionat. Vizitei pe câmpul imaginarului din spectacol îi urmează vizita pe șantier. Bineînțeles, există un preț, acela al „dezvrăjirii”, însă, dincolo de asta, câștigurile sunt semnificative, atât pentru Noi cât și pentru Celălalt.

Să mă explic! La ediția inaugurală a proiectului pe care l-am pomenit, publicul a fost alcătuit din studenții anului III de la secția Comunicare a Facultății de Filosofie de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, acolo unde, în calitate de profesor asociat, țin cursul „Comunicare prin artă”. Este, o mărturisesc, un experiment fascinant acela de a pune alături doi ani terminali de la o facultate teoretică și una practică. Ora care a urmat vizionării a fost una dintre cele mai intense și interesante experiențe pedagogice de care am avut parte în toți acești ani. Așezați pe scenă – studenții de la „Păpuși” și profesorul lor. Așezați în sală – studenții de la „Comunicare” și profesorul lor, adică eu, poziționat într-un *entre-deux* ideal din care instigam ambele tabere. S-au pus zeci de întrebări, s-au oferit zeci de răspunsuri, s-au împărțit secunde valoroase de tăcere, păpușile s-au plimbat, trecând prin feluritele mâini ale uneia și aceleiași generații (toți studenții sunt, cum spuneam, din anul III). La final, am propus o poză de grup, pe scenă, și atunci, privindu-i amestecați, ținându-se de după umeri sau lipiți unul de celălalt, cred că am trăit una dintre acele fericiri pedagogice despre care doar auzisem. Am aflat, ulterior, că relația dintre studenți a depășit cadrele proiectului nostru: s-au împrietenit pe Facebook, și-au vorbit, s-au cunoscut. Două studente de la „Comunicare” vor da în toamnă la masterul de Artele Spectacolului, tot așa cum, sunt convins, pentru mulți dintre studenții de la „Teatru” a devenit o miză reală ideea de comunicare.

A fost doar primul pas din aplicarea unui proiect util, cu relevanță trans-disciplinară, oficializat și printr-un protocol de cooperare inter-universitară. „Celălalt” au devenit apoi studenții de la Arte

Plastice și alții, și alții. Între timp, spectacolul a crescut atât de mult, încât a fost invitat la un prestigios Festival din Nürnberg, ce urmează a se desfășura în luna iunie a anului 2019.

Concluzie

Pentru cine cercetează, totuși, cei care cercetează teatrul?! Ar fi trist să o facă doar pentru alții care cercetează și ei... teatrul. Univers limitat, închis, formal... Mult mai tentantă mi se pare cercetarea teatrală cu ferestrele deschise și mult mai seducător găsesc laboratorul ca spațiu peripatetic decât ca unul ascuns în spatele unor uși pe care scrie: „Intrare oprită! Se repetă!/Se cercetează!”

Referințe bibliografice

1. CIOBOTARI, C. *Regizorul și textul. Practici de lectură*. Iași: Artes, 2017.
2. CIOBOTARI, C. *De la Shakespeare la Cehov. Hamlet în livada de vișini*. Iași: Junimea, 2018.